

ศึกษาวิเคราะห์ข้อวัตร ๑๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมไทยปัจจุบัน*

พระธีรวัฒน์ ภัททมโม (ศิริบุตร)

บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Email: pattatammoo๑๑@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักการข้อวัตร ๑๔ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักข้อวัตร ๑๔ ของพระสงฆ์สาวกในสมัยครั้งพุทธกาล และ ๓) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสังคมไทยในสังคมปัจจุบัน โดยศึกษาจากเอกสารและภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า

ข้อวัตร ๑๔ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท วัตร คือ ขนบธรรมเนียมของพระภิกษุสงฆ์ที่ควรประพฤติและปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย การไม่ปฏิบัติตามวัตร ๑๔ ทำให้เกิดโทษส่วนการปฏิบัติตามวัตร ๑๔ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อพระภิกษุสงฆ์และพระพุทธศาสนา

วิธีการปฏิบัติตามหลักข้อวัตร ๑๔ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามวัตร ๑๔ และมีพระอริยสาวกเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตามวัตร ๑๔ คือ พระอัญญาโกณฑัญญะเถระ พระเวตขทิวรณียเถระ พระอานนท์ และพระมหากัสสปะ ผลการปฏิบัติตามข้อวัตร ๑๔ ของพระสงฆ์ทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงมากขึ้น

ส่วนการการประยุกต์ใช้ข้อวัตร ๑๔ ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันมี ๕ อย่าง คือ ๑) การประยุกต์การใช้ข้อวัตร ๑๔ สำหรับการบริโภคปัจจัย ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) การประยุกต์ใช้วัตร ๑๔ เพื่อเสริมสร้างมารยาททางสังคมและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีงาม ๓) การประยุกต์ใช้วัตร ๑๔ เพื่อสร้างเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ๔) การประยุกต์ใช้วัตร ๑๔ สำหรับการสร้างความเป็นศาสนทายาทที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา และ ๕) การประยุกต์ใช้วัตร ๑๔ สำหรับการดูแลและรักษาความสะอาดวัดและสถานที่ต่างๆภายในวัด

คำสำคัญ: ข้อวัตร ๑๔,พระพุทธศาสนาเถรวาท,พระสงฆ์ไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ข้อวัตร ๑๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมไทยปัจจุบัน” นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

An Analytical Study of Fourteen Precepts in Theravada Buddhism for applying in living of Thai Buddhist monks in the present Thai society

Phra Theerawat Patatammo (Siribut)

Graduate School Master of Arts Program in Buddhist Studies

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: pattatammoo@gmail.com

Abstract

This thesis has three purposes: 1) to study the principles of fourteen observances that appear in the Theravada Buddhist Scriptures. 2) to study the observance of the principles of monk's fourteen observance in Buddha time, and 3) to study the application of the principles the life of monks in Thai society and in today's society. The data for this research was collected from documents and fieldwork.

The research has been found that

The fourteen observances that appear in Scripture of Theravada Buddhism is that of a monk who should behave and obey the principles of the Dharma and discipline. Non-fourteen observances, resulting in punishment. But the practice of following fourteen observances brought benefits to the monk and Buddhism.

The practice of fourteen observances' principle of Buddhist monks in Buddhism: The Buddha is an example of the practice of fourteen observances, and is a noble disciple as example as in the practice of fourteen observances, namely, Gonthanna Thera, Revadhakhadhiravaniya Thera, Anon Thera and Maha Gasapa Thera. The performance of the monk's fourteen observance strengthens Buddhism more stable.

The practical use of the principles of 14 observances of precepts in the life of monks in society today is five. 1) Application of the principles of 14 observances of precepts for Consumption the 4 factors in Buddhism. 2) Application of the principles of 14 observances of precepts to enhance the social and human relationship beautiful. 3) Application of the principles of 14 observances of precepts to strengthen the stability of Buddhism. 4) Application of the principles of 14 observances of precepts for the creation of a good heirloom according to Buddhism and 5) Application of the principles of 14 observances of precepts for care and cleaning of temples and other places within the temple.

Keyword: Fourteen Precepts ,Theravada Buddhism,Thai Buddhist monks

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยมีกระแสข่าวการประพตเสียหายเกี่ยวกับพระสงฆ์ปรากฏบ่อยขึ้นทำให้พุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธาไม่แก่กล้าหรือไม่พิจารณารอบด้านได้เสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ในภาพรวม หากพิจารณาเรื่องนี้พบว่าพฤติกรรมเสื่อมเสียของพระสงฆ์จำแนกออกเป็น ๒ ส่วน คือ ความเสียหายด้านพฤติกรรมเป็นการปฏิบัติส่วนตัวที่ไม่เหมาะสมแก่สมณะภาวะและความเสียหายด้านหลักการหรือการตีความหลักธรรมที่ผิดไปจากพระธรรมวินัย^๑ นอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์จำนวนมากความหลงใหลในวัตถุนิยม ในสภาพปัจจุบันกระแสวัตถุนิยมรุนแรงจนส่งผลให้ค่านิยมทางด้านจิตใจถูกละเลยไป องค์ประกอบสำคัญทั้งในด้านศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม และศาสนพิธีกำลังมีปัญหาทั้งภายในและภายนอกอยู่รอบด้าน เนื่องจากผู้ที่เข้ามาบวชในพระศาสนา เมื่อบวชแล้วไม่สนใจศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอาศัยช่องทางจากความเชื่อและความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยของชาวพุทธเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น แสวงหาลาภสักการะโดยยื่นปักหลักรับบิณฑบาต และเรียกรับเงินทองเพื่อประโยชน์ตนเองบางครั้งตั้งตนเป็นหมอดู ทำนายทายทัก บอกใบ้ให้หาย เป็นหมอยาหมอเสน่ห์หลอกลวงให้ประชาชนหลงผิดปฏิบัติผิดและยิ่งกว่านั้นชาวพุทธบางคนถึงขนาดปลอมบวชเป็นพระภิกษุสามเณร แล้วใช้อุบายหลอกลวงที่แยบยล จนกลายเป็นข่าวตามสื่อมวลชนอยู่บ่อยครั้ง สร้างความเสียหายต่อสถาบันพระพุทธศาสนาโดยส่วนรวมยากที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่พระภิกษุบางรูปได้ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดภาวะวิกฤติศรัทธานั้น มาจากตัวแปรที่น่าสนใจหลายประการดังต่อไปนี้

๑. ศรัทธาวิปริตจึงก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธา เพราะพุทธศาสนิกชนสนับสนุนหรือส่งเสริมในทิศทางที่ไม่ถูกต้องจึงทำให้พระภิกษุยึดติดในวัตถุนิยมและบริโภคนิยม

๒. บุญวิปริต การเน้นสอนเรื่องบุญที่เน้นเฉพาะตัวบุญแต่ขาดกุศลโดยแปลงบุญให้เป็นเรื่องของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมแทนที่จะบุญจะเป็นสัญลักษณ์ของความสุขในฐานะที่เป็นเครื่องมือสร้างความอิมใจและชำระใจ

๓. การสอนวิปริตพระภิกษุบางรูปเน้นสอนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่าปาฏิหาริย์แห่งธรรมการสอนให้มนุษย์ชื่นชมและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าตัวเองทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำเตือนว่าในหมู่มนุษย์ทั้งหลายผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐที่สุด

๔. การใช้สื่อที่วิปริต สื่อไอทีต่าง ๆ ในปัจจุบันมีพระภิกษุและสามเณรจำนวนหนึ่งใช้สื่อไอทีโดยขาดการรู้เท่าทัน และขาดการระมัดระวังทั้งการพูด สื่อข้อความ การนำเสนอภาพ และคลิปเสียงที่ไม่เหมาะสมแก่ความเป็นนักบวช จะเห็นว่ามีภาพและเสียงจำนวนมากที่พระภิกษุได้โพสต์หรือนำเสนอในพื้นที่ของอินเทอร์เน็ต เช่น ยูทูบ เฟสบุ๊ค ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์ได้ประพตยอหย่อนต่อพระธรรมวินัยและไม่เคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติ ทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ก่อให้เกิดวิกฤติ

^๑ พระเมธีวราภรณ์ , เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตของมนุษย์ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

ศรัทธาและความสั่นคลอนต่อพระพุทธศาสนา^๒ ในครั้งสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงใช้ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูกประกอบด้วยสันติวิธีธรรมหรือสามัคคีธรรมให้สิทธิเสรีภาพเสมอกันไม่เลือกชนชั้นวรรณะ โดยอาศัยการนับอายุพรรษาในการนับลำดับขั้นอาวุโส มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขสงฆ์ ในสังคมของพระสงฆ์นั้นเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายในการดำเนินชีวิตมีการสำคัญที่จะต้องปฏิบัติอยู่ ๒ อย่าง คือ^๓ ศึกษาคันถธุระเป็นการศึกษาเล่าเรียนคำสอนพุทธพจน์ต่างๆ และศึกษาวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อให้เข้าใจชีวิตตามสภาพความเป็นจริง การศึกษาอย่าง ๒ อย่างนับว่าเป็นข้อปฏิบัติคันถธุระและวิปัสสนาธุระแล้วยังมีการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและข้อวัตร ๑๔ ของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นระเบียบวิธีปฏิบัติต่างๆ ในสังคม วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของพระภิกษุสงฆ์อันส่งเสริมให้การบำเพ็ญสมณธรรมดำเนินไปด้วยดีและเรียบร้อย โดยวัตร ๑๔ นี้ หากพระภิกษุสงฆ์ไม่เอื้อเพื่อไม่ประพฤติดังเป็นอาบัติทุกกฏ ในขณะที่ตั้งใจจะไม่ทำตามข้อวัตรนั้นในข้อใดที่คำปฏิเสธและห้ามว่า“อย่า”หรือ “ไม่” หากภิกษุขึ้นทำในข้อนั้น ๆ เป็นอาบัติทุกกฏในขณะที่ล่วงละเมิดข้อห้ามนั้นซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อป้องกันความประมาทหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับเพศสมณะ^๔ วัตรจึงเป็นข้อปฏิบัติที่พระภิกษุสงฆ์ควรทำให้เหมาะสมกับสมณสาธูปเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความผาสุกแก่สถานที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การประพฤตินี้ในเรื่องพระวินัยซึ่งเป็นวัตรหรือข้อปฏิบัติตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ผิดพลาดกล่าวคือมีการถือโดยมกมายหรือสักว่าทำตามๆกันมาโดยที่ไม่มีความเข้าใจในความมุ่งหมายไม่เห็นเหตุและผลจนหลงไปว่าจะถึงความบริสุทธิ์จะบรรลุจุดมุ่งหมายสุดท้ายเพียงด้วยศีลวัตรด้วยระบบระเบียบพิธีเหล่านั้นขยายรูปแปลกประหลาดพิสดารเตลิดออกไป ซึ่งเป็นข้อปฏิบัตินอกกรอบของพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาหรือรักษาศีลบำเพ็ญระเบียบปฏิบัติต่างๆ โดยมีตัณหาและทิฐิแอบแฝงมีความอยากได้ลาภ ยศ และสรรเสริญเป็นผลตอบแทนมุ่งหวังจะได้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ จนทำให้เกิดการบดบังความมุ่งหมายที่แท้จริงและยังปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงจุดหมายสำคัญของการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้แล้วในปัจจุบันพระภิกษุสงฆ์ยังมองข้ามและไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องอาบัติเล็กๆ น้อยๆ ไม่เหมือนพระสมัยก่อนโดยท่านจะมีข้อปฏิบัติที่ละเอียดสุขุมมากทั้งเรื่องอาหาร การขบฉัน การนอน การนั่ง การพูด การคุย การขับถ่ายต่างๆท่านจะกระชับพระเณรอย่าได้มองข้าม เช่น อาหารขบฉัน ท่านห้ามกัดห้ามแทะ ห้ามตัดไม้ ขุดดินเรื่องบริขารเครื่องใช้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจีวรหรือเป็นบาตรต้องเคารพรักษา ถือเป็นของสูง แม้แต่การขบฉันอาหารที่เป็นเศษเดนต้องทิ้งลงในกระโถน ห้ามวางกระโถนหรือของที่เป็นเศษเป็นเดนบนฝาบาตรเด็ดขาด ท่านบอกว่าของเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ ถ้าทำไม่ได้จะทำให้ชีวิตนักบวชนี้เศร้าหมอง เป็นการสร้างบาปสร้างกรรมให้ตัวเอง เรื่องการเดินจงกรมหรือนั่งสมาธิ ท่านให้ถือว่าเป็นงานหลักของพระเณรที่จะต้องทำเป็นกิจวัตรสำหรับวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ทั้ง ๑๔ ประการนี้ เป็นหลักการปฏิบัติที่นำมาซึ่งพฤติกรรมทั้งดงาม

^๒ สมเด็จพระมหาสมณเจ้าเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ,วินัยมุข เล่ม ๒,พิมพ์ครั้งที่ ๒๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗.

^๓ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) , หัวใจพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๔.

^๔ คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เสียงเสียง, นวโกวาท ฉบับมาตรฐาน , (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์เสียงเสียง, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

ก่อให้เกิดศรัทธาความเลื่อมใสในพระสงฆ์หากภิกษุยึดถือปฏิบัติตามก็จะมีกิริยามารยาทที่งดงามควรค่าแก่การเคารพน่าเชื่อถือในฐานะเพื่อนมนุษย์ และนำไปสู่ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาต่อไปจากสภาพปัญหาของพระสงฆ์ในปัจจุบันดูเหมือนจะละเลยเรื่องวัตรปฏิบัติเหล่านี้ไปไม่น้อย โดยเฉพาะหลักวัตรใหญ่ๆ เช่น หลักอุปัชฌายวัตรกับสัทธินิหิริวัตร หลักอาจารย์วัตรกับอันตวาสีกวัตร ซึ่งหลักการปฏิบัติทั้ง ๒ หากนำมาปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ก็จะเป็นการสร้างศาสนทายาทที่ดีมีคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้ใหญ่สู่ผู้น้อยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการถ่ายทอดองค์ความรู้ แม้ในการปฏิบัติธรรมจำเป็นต้องพึ่งครูบาอาจารย์ที่คอยให้คำแนะนำชี้ทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องเพื่อพัฒนาคุณธรรมรวมทั้งพัฒนาพฤติกรรมที่ดีงามแห่งพระภิกษุสงฆ์และยังเพิ่มพูนความศรัทธาในพระพุทธศาสนาดังนั้นข้อวัตรจึงไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยที่ควรมองข้าม แต่จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาและทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงในระยะยาวต่อไป

จากเหตุและผลข้างต้น นับว่าเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ข้อวัตร ๑๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยปัจจุบัน” เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมา พัฒนาการ หลักการ วิธีการและผลการปฏิบัติวัตรในพระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้วัตร ๑๔ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของพระสงฆ์คนไทยในปัจจุบัน โดยองค์ความรู้จากการศึกษาจะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์และผู้ที่มีความสนใจทั่วไป ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลในการสืบค้นเชิงวิชาการและการปฏิบัติสำหรับผู้สนใจเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาข้อวัตร ๑๔ ของพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาข้อวัตร ๑๔ ของพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
๓. เพื่อประยุกต์ใช้ข้อวัตร ๑๔ ในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ศึกษามุ่งศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นเอกสารสำคัญต่าง (Documetary Research) มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 3 ระดับ คือ

๑. รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙
๒. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) หมายถึง วรรณกรรมงานเขียนนักปราชญ์ทางศาสนา หนังสือ บทความ เอกสาร ตำรา วารสารงานวิจัย และวิทยานิพนธ์อันเป็นผลงานด้านวิชาการของนักวิชาการและนักวิจัยอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการศึกษา
๓. นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ สังเคราะห์ วิเคราะห์ออกมาเป็นความรู้และเขียนงานพร้อมนำเสนอความเห็นผู้วิจัย สังเคราะห์ และ วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาสรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง“ข้อวัตร ๑๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน” สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามลำดับดังนี้

จากการศึกษาวัตรประสงคข้อที่ ๑ พบว่า ข้อวัตร ๑๔ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ หน้าที่หรือขนบธรรมเนียมที่พระภิกษุสงฆ์ควรประพฤติหรือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด^๕ มี ๑๔ อย่าง คือ^๖ ๑) อาคันตุกวัตร คือ ข้อปฏิบัติของภิกษุผู้จรมา จะต้องปฏิบัติ คือ ถอดรองเท้า ลดร่ม เปิดศีรษะ ลดจีวรที่โพกศีรษะลง ไม่ควรรับร้อนเดินเข้าไปในอาราม อย่าใช้น้ำดื่มล้างเท้า ควรให้ภิกษุผู้อยู่ประจำในอาวาสซึ่งแก่พรรษากว่า ควรสอบถามเสนาสนะให้เรียบร้อยก่อนจึงเข้าพักอาศัย ๒) อาวาสกวัตร คือ ข้อปฏิบัติของภิกษุผู้อยู่ในอาวาสหรือภิกษุเจ้าถิ่นจะต้องปฏิบัติ คือ เมื่อเห็นภิกษุอาคันตุกะที่แก่พรรษากว่าแล้วพึงให้ ปูอาสนะต้อนรับ ตั้งน้ำล้างเท้าตั้งเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ลูกรับบาตรและจีวร นำน้ำดื่มมาต้อนรับ นำน้ำใช้มาต้อนรับ เป็นต้น ๓) คมิกวัตร คือ ข้อปฏิบัติของภิกษุผู้เตรียมจะออกเดินทางจะต้องปฏิบัติ โดยภิกษุนั้นพึงเก็บเครื่องใช้ไม้ เครื่องใช้ดิน ปิดประตูหน้าต่าง บอกลมอบหมายเสนาสนะแล้วจึงพากันจากไป ถ้าไม่มีภิกษุพึงบอกสามเณร ถ้าไม่มีสามเณรพึงบอกคนวัด ถ้าไม่มีคนวัดพึงบอกแก่อุบาสก ถ้าไม่มีใครเลย พึงทำทุกอย่างให้เรียบร้อยแล้วจึงจากไป

๔) อนุโมทนาวัตร คือ ข้อปฏิบัติในการอนุโมทนา โดยพระพุทธองค์ทรงปรารภคำกล่าวดำนิประณามและโพชนาของประชาชนที่ภิกษุทั้งหลายนำมากราบทูลให้ทรงทราบ เมื่อฉันภัตตาหารเสร็จแล้วพึงกล่าวอนุโมทนาให้พร ๖) ภัตตคคววัตร คือ ข้อปฏิบัติในโรงฉัน ข้อปฏิบัติ คือ ไม่พึงเดินแซงไปข้างหน้าภิกษุผู้เถระทั้งหลาย พึงปกปิดกายให้ดี พึงสำรวมดี ทอดจักษุลง ไม่พึงวิกผ้า ไม่พึงหัวเราะเสียงดัง พึงพูดเสียงเบา และไม่พึงเดินโคลงกาย ๖) ปิณฑาจาริกวัตร คือ ข้อปฏิบัติของภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต ข้อปฏิบัติ คือ พึงนุ่งห่มปิณฑมณฑลให้เรียบร้อย คาดประคดเอว ห่มผ้าสังฆาฏิที่ทับซ้อนกันไว้ล้างบาตรแล้วถือ(อุ้ม)อย่างสำรวมเข้าบ้านโดยไม่รับร้อน ๗) อารัญญกวัตร คือ ข้อปฏิบัติของภิกษุผู้อยู่ป่า ต้องประพฤติชอบ คือ ควรลุกขึ้นแต่เช้าตรู่พึงตั้งน้ำดื่ม ตั้งน้ำใช้ ก่อไฟ เตรียมไม้สไฟ เตรียมไม้เท้า เรียนรู้เรื่องนักขัตฤกษ์ทุกประเภทหรือบางส่วนและพึงรู้เรื่องทิศ

๘) เสนาสนวัตร คือ ข้อปฏิบัติในเสนาสนะ คือ ภิกษุที่อยู่ในวิหารใด วิหารนั้นสกปรก ควรชำระให้สะอาด โดยนาคบาตรและจีวร ผ้าปูที่นอน ผ้าปูนั่ง พูกและหมอนออกมาวางไว้ในที่เหมาะสมก่อน ควรยกเตียงและตั้งออกมาวางไว้ข้างนอกด้วยความระมัดระวัง อย่าให้ครูดพื้นหรือกระทบบานประตูหน้าต่าง อย่าเคาะเสนาสนะไล่ภิกษุไล่วิหารไล่ล้างน้ำดื่มมาใช้ อย่าเคาะเสนาสนะบนที่สูงเหนือลม แต่ควรเคาะเสนาสนะในที่ต่ำได้ลม ๙) ชันตาขรววัตร คือ ข้อปฏิบัติในเรือนไฟ พึงปฏิบัติ คือ ภิกษุที่อยู่ในเรือนไฟ ถ้ามีขี้เถ้ามากพึงนำไปทิ้ง ถ้าเรือนรกก็พึงกวาด ถ้าชานภายนอกก็พึงกวาด ถ้าบริเวณใดรกพึงทำความสะอาดให้หมด ๑๐) วัจจกวัตร คือ ข้อปฏิบัติในวัจจกวัฏ (ส้วม) ข้อปฏิบัติ คือ ภิกษุผู้

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๖๑.

^๖ วิ.ม. (ไทย) ๗/๓๖๒/๒๒๘-๒๒๙.

ไปวัจกุฎีเพียกระแอมอยู่ข้างนอก แม้ภิกษุผู้นั่งอยู่ข้างในควรกระแอมรับ ถ้าภิกษุถ่ายไว้เลอะต้องล้างให้สะอาด ถ้าตะกร้าใส่ไม้ชำระไว้เต็ม พึงนำไปทิ้ง ถ้าวัจกุฎีสกปรก พึงกวาด ถ้าบริเวณภายนอกภายในรก พึงทำความสะอาด ถ้าไม่มีน้ำในหม้อชำระพึงตักน้ำมาไว้

๑๑) อุปัชฌายวัตร คือ ข้อปฏิบัติที่ภิกษุสหวิหริควรประพฤติในพระอุปัชฌาย์ ข้อปฏิบัติคือ พึงลุกนั่งแต่เช้าตรู่ ถอดรองเท้า ห่มผ้าเฉียงบ่าข้างหนึ่ง เข้าไปถวายไม้ชำระฟัน น้ำล้างหน้า ปูอาสนะ ถ้าข้าวต้มมีเพลิงล้างภาชนะใส่ข้าวต้มเข้าไปถวาย พึงถวายน้ำรับภาชนะมาถืออย่างระมัดระวังอย่าให้ครูด ล้างแล้วเก็บไว้ให้ดี เก็บอาสนะ ปิดกวาดบริเวณนั้นให้สะอาด สหวิหริจะไปที่ไหนพึงบอกลาทุกครั้ง ถ้าท่านไม่สบายพึงพยาบาลท่านจนตลอดชีวิตหรือจนกว่าท่านจะหาย ๑๒) สหวิหริวัตร คือ ข้อปฏิบัติที่ภิกษุผู้เป็นอุปัชฌาย์ควรประพฤติในสหวิหริ คือ อุปัชฌาย์พึงสงเคราะห์สหวิหริด้วยอุเทศ ปริပ္พจนา โอวาท และอนุศาสน์มอบบาตรจีวรให้เมื่อสหวิหริไม่มี ถ้าสหวิหริเป็นไข้ พึงถวายไม้ชำระฟัน น้ำล้างหน้าปูอาสนะ และพยาบาลตลอดชีวิตหรือจนกว่าจะหาย ๑๓) อาจารย์วัตร คือ ข้อปฏิบัติที่ภิกษุผู้เฒ่าเฒ่าควรประพฤติต่ออาจารย์และ ๑๔) อันเตวาสิกวัตร คือ ข้อปฏิบัติที่ภิกษุผู้เป็นอาจารย์ควรประพฤติในอันเตวาสิก

ข้อวัตร ๑๔ ดังกล่าวเป็นระเบียบแบบแผนหรือเป็นธรรมเนียมตลอดจนเป็นการปฏิบัติหรือเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อธำรงความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคมพระภิกษุสงฆ์เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเป็นไปโดยราบรื่นเป็นเหตุนำมาซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามและนำไปให้เกิดศรัทธาและปสาทะต่อผู้พบเห็น หากพระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติตามวัตร ๑๔ ทำให้มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับสมณสาธิตและเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธาถ้าพระภิกษุสงฆ์ประพฤติตามพระวินัยก็จะเป็นหมู่ภิกษุที่งดงามน่าให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาและทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ยืนนาน

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ พบว่า วิธีการปฏิบัติข้อวัตร ๑๔ ของพระพุทธเจ้าในฐานะต้นแบบโดยปรากฏในหลักพุทธจริยา คือ พระจริยาปกติของพระพุทธเจ้าการบำเพ็ญประโยชน์ต่อพระจริยาของพระพุทธเจ้า^๗ การบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้าที่เสด็จจาริกไปประกาศธรรมในที่ต่างๆ ทรงชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ ชี้ทางพระนิพพาน ให้พ้นโศกวิโยคภัยการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นของพระพุทธเจ้า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้ากับวัตร ๑๔ เป็นการสอนเรื่องการปฏิบัติตามหลักพระวินัยโดยพระองค์ทรงเป็นต้นแบบในการปฏิบัติตามข้อวัตร ๑๔ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเป็นบรมครูที่ไม่มีใครเป็นพระอุปัชฌาย์^๘ เพราะพระองค์ทรงบรรพชาด้วยการอธิษฐานจิตซึ่งเป็นวิธีการในสมัยนั้นซึ่งเป็นการละเว้นปลีกตัวออกไปจากการเบียดเบียน และปลีกตัวออกจากกาม ทั้งกิเลสกามและวัตถุกามแม้กระนั้นพระองค์ก็ทรงเป็นต้นแบบของการปฏิบัติตามวัตร ๑๔ ให้กับพระอริยสงฆ์สาวก

^๗ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๘๖.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมมิกจำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘.

ส่วนวิธีการปฏิบัติข้อวัตร ๑๔ ของพระสงฆ์สมัยพุทธกาลโดยมีพระอัญญาโกณฑัญญะเถระ พระเวททิวณียเถระเอตทัคคะ ผู้อยู่ป่าเป็นวัตรอริยญัตติ^๙ คือระเบียบของผู้อยู่ป่าเก็บกวาดที่อยู่อาศัยพึงสวมถุงบาตรคล้องป่า^{๑๐} พาดจีวรบนไหล่สวมรองเท้า ปิดประตูหน้าต่าง แล้วออกจากเสนาสนะกำหนดรู้ว่าจักเข้าบ้านเดี๋ยวนี้ พึงถอดรองเท้า เคาะต่ำ ๆ แล้วใส่ถุงคล้องป่า เมื่อปิดมณฑลสาม ให้นุ่งให้เป็นปริณทล คาคประคดเอวห่มผ้าซ้อน ๒ ชั้นกลัดลูกดุม กรอกล้างบาตรแล้วถือเข้าบ้านโดยเรียบร้อย ไม่ต้องรีบร้อนปกปิดกายด้วยติโปในละแวกบ้าน ให้สำรวมด้วยติโปในละแวกบ้านปฏิบัติตามเสขียวัตถ์ ผู้อยู่ป่า ภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ให้ตั้งน้ำฉัน ให้ตั้งน้ำใช้ควรติดไฟไว้ ควรเตรียมไม้สไฟไว้ ให้เตรียมไม้เท้าไว้ ให้เรียนทางนักกษัตริย์ทั้งสี่หรือบางส่วนไว้ นี่เป็นวัตรของภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ซึ่งภิกษุผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ให้ประพฤติกให้เรียบร้อย เก็บเครื่องใช้สอยไว้ในกุฏิ ปิดประตูหน้าต่างให้เรียบร้อย จัดหาน้ำใช้น้ำฉันมาเตรียมไว้ เรียนรู้ทิศต่าง ๆ และพึงเป็นผู้ฉลาดในทิศการเดินทางของดวงดาวเพื่อป้องกันการหลงทาง

นอกจากนี้ยังมีพระมหากัสสปเถระถือการอยู่ป่าเป็นวัตรในทางผู้อยู่ป่าถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรเป็นผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร เป็นผู้ทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร เป็นผู้ทรงไตรจีวรเป็นวัตร เป็นผู้มักน้อยเป็นผู้สันโดษเป็นผู้สงัดจากหมู่ เป็นผู้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ เป็นผู้ปรารภความเพียร และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งการปรารภความเพียร ดังนี้ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เล็งเห็นอำนาจประโยชน์ ๒ ประการ จึงอยู่ป่าเป็นวัตร และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร สิ้นกาลนาน เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ทรงไตรจีวรเป็นวัตร มีความปรารภความน้อย เป็นผู้สันโดษ เป็นผู้สงัดจากหมู่เป็นผู้ไม่คลุกคลีด้วยหมู่เป็นผู้ปรารภความเพียร และกล่าวสรรเสริญคุณแห่งความปรารภความเพียรพระมหากัสสปะมีข้อวัตรอีกอย่างคืออยู่ป่าเป็นวัตร

พระอานนท์ เอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งปวง ถึง ๕ ประการ คือ เป็นพหูสูต เป็นผู้มั่งคั่งเป็นผู้ มีคติ เป็นผู้มีความเพียรและเป็นพุทธอุปัฏฐากวิธปฏิบัติชอบในอาจารย์มีดังต่อไปนี้อันเตवासีกพึงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ห่มผ้าเอวียงป่า แล้วถวายไม้ชำระฟัน ถวายน้ำล้างหน้า ปูอาสนะไว้ถ้ายาคูมิ แล้วน้อมยาคูเข้าไป เมื่ออาจารย์ดื่มยาคูแล้วให้ถวายน้ำดื่มรับภาชนะมาถือต่ำ ๆ ล้างให้เรียบร้อย อย่าให้เสียงดัง มีความชัดเจนเป็นข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์บางรูปที่มีอหิชาศัยในการขัดเกลากิเลสมากขึ้น ดังนั้นจึงมีมาคู่กับคำว่า ชุตตงคัตถ์ ซึ่งมีความหมายว่า เป็นธรรมะเพื่อขัดเกลากิเลสและเป็นธรรมะเพื่อกำจัดกิเลส ยังมีธรรมะที่เป็นบริวาร ของชุตตงคัตถ์ที่จะเป็นการขัดเกลากิเลสอีกก็คือ เป็นผู้ที่มีความมักน้อย ความสันโดษ ความอยู่เยียบสงัด ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ จะเห็นว่าความหมายชุตตงคัตถ์ตามที่กล่าว เป็นธรรมะที่กำจัดขัดเกลากิเลส ดังนั้น ข้อวัตร ๑๔ นี้อุปมาเหมือนบันไดอีกขั้นหนึ่ง เพื่อความไม่มกมาก แต่เป็นไปตามอรรถภาพไม่หวังในลาภสักการะ ไม่เป็นไปในการคลุกคลีในหมู่คณะหรือสหธรรมิก แต่เป็นผู้ที่สันโดษ ด้วยปัจจัย ๔ อย่าง ไม่ว่าจะเป็เครื่องนุ่งห่ม จีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะที่อยู่อาศัย คิลานเภสัชยารักษาโรคต่าง ๆ ของพระสงฆ์ทั้งพระสงฆ์ใหม่และผู้เก่าได้มีส่วน

^๙ อก.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๙๑/๒๕.

^{๑๐} คณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเขียน, อนุพุทธประวัติวัตรธรรมชั้นโท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสียงเขียน, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

ร่วมในการรักษาความเป็นทำเนียม เป็นหน้าที่ เป็นสิ่งที่ควรทำ เป็นสิ่งที่ควรประพฤติเอาเป็นแบบอย่างตามหลักเสขียวัตถ

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่า ข้อวัตร ๑๔ สำหรับการบริโภคน้ำปัจจัย ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการบริโภคน้ำที่ประกอบด้วยสติและปัญญาเป็นเหตุผลสำคัญในการบริโภคน้ำ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทำให้มนุษย์มีความสามารถในการดำรงชีวิตที่ดีงาม โดยพระภิกษุสงฆ์ต้องพิจารณาการบริโภคน้ำปัจจัย ๔ เพียงเพื่อให้เกิดการบริโภคน้ำตรงตามเป้าหมายที่แท้จริง^{๑๑} เช่น การบริโภคน้ำเครื่องนุ่งห่มก็ใช้สอยเพื่อปกปิดร่างกายไม่ใช่เพื่อตกแต่งเป็นเครื่องประดับ การบริโภคน้ำอาหารก็รู้ว่าบริโภคน้ำเพื่อยังอัตภาพร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ บรรเทาความหิวเก่า ป้องกันความหิวใหม่เพื่อที่จะได้มีกำลังในการสร้างคุณความดีการบริโภคน้ำที่อยู่อาศัยก็ใช้สอยเพื่อบำบัดความหนาวความร้อนและป้องกันอันตรายจากสัตว์และฤดูกาล ส่วนการรักษาโรคก็ใช้เพียงเพื่อบำบัดเวทนาอาพาธต่างๆ^{๑๒} ดังนั้น การบริโภคน้ำใช้สอยปัจจัย ๔ ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงต้องพิจารณาให้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์จึงจะได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง^{๑๓}

ข้อวัตร ๑๔ ยังเป็นหลักการที่เสริมสร้างมารยาททางสังคมและมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีงามโดยมีอาคันตุกวัตรคือข้อปฏิบัติต่อผู้จรมาและอาวาสกวัตรคือข้อปฏิบัติของผู้เป็นพระเจ้าถิ่นที่ที่แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุดำรงอยู่ในสถานภาพเช่นใดพึงแสดงบทบาทให้เหมาะสมกับสถานภาพนั้นที่สำคัญคือข้อปฏิบัติทั้งหมดนั้นเป็นส่วนที่ต้องเกี่ยวข้องกัน ตระหนักว่าควรปฏิบัติต่อกันเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่สำคัญของวัตรหรือข้อปฏิบัติต่อกันในพระพุทธศาสนาไม่มีลักษณะเป็นการเรียกร้องเอาจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอย่างเดียว แต่เป็นไปในลักษณะที่มีความปรารถนาดีต่อกัน และตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเมตตากรุณาต่อกันและกัน เป็นผู้หนักในปฏิสันถาร แสดงความนับถือต่ออาคันตุกะทำปฏิสันถารโดยธรรมถ้าอาคันตุกะมาเพื่ออยู่ด้วย ควรเอื้อเฟื้อด้วยการแสดงเสนานะให้ตามสมควร ข้อปฏิบัติดังกล่าวเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้ภิกษุที่เป็นเจ้าถิ่นทั้งหลายพึงปฏิบัติให้เรียบร้อยในอาคันตุกะที่มาสู่อารามของตนนั้น

นอกจากนี้ข้อวัตร ๑๔ ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยใช้หลัก ปิณฑาจาริกวัตร ภัตตคควัตร และภัตตานุโมทนาวัตร การบิณฑบาตและมารยาทในโรงฉันตลอดจนการอนุโมทนาของพระภิกษุสงฆ์ในเบื้องต้นของความมั่นคงของพระพุทธศาสนา นั้นพระภิกษุสงฆ์จำต้องแต่งกายให้เรียบร้อย ไม่ให้รุ่มร่าม ทำชายจีวรให้เสมอกันทั้งสองข้าง ไม่ให้ย้วยไปข้างหน้าหรือย้วยไปข้างหลังให้มีความเหมาะสมกับสมณสาธูปแห่งตน เป็นการดำรงชีวิตตามพระธรรมวินัยทำให้ชาวบ้านให้การอุปถัมภ์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบปฏิบัติตรง ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผู้เผยแผ่หลักคำสอนให้มีชีวิตอยู่และทำกิจหน้าที่บำเพ็ญประโยชน์ต่อพระศาสนาและต่อสังคมได้สะดวกยิ่งขึ้น และยังช่วยป้องกันมิให้จิตใจเฝือกระทำความชั่ว เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^{๑๑} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, (เจริญ สุวฑฺฒโน), หัวใจพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๑๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓/๒๒.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีม, ๒๕๓๑), หน้า ๒๕.

ด้วยการแสดงธรรมโปรดชาวบ้าน^{๑๔}และการแสดงลักษณะกิริยาอาการเวลาออกเดินบิณฑบาตอันเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นผู้สงบ เรียบง่าย สบายใจ มีความเยือกเย็นอันเป็นรูปแบบวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่งดงามทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยแท้

อย่างไรก็ตามข้อวัตร ๑๔ ยังเป็นข้อปฏิบัติสำหรับสร้างความเป็นศาสนทายาทที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาโดยมีอุปัชฌาย์วัตร อาจารย์วัตร สัทธินิหาริกวัตร และอันเตวาสิกวัตรซึ่งเป็นการสัมพันธ์ระหว่าง พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และลูกศิษย์ โดยลูกศิษย์ควรปฏิบัติต่อบุคคลด้วย การเอาใจใส่ในการทำหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ เช่น ถวายน้ำบัวรดปาก น้ำล้างหน้า และไม้สัฟฟาน มีความปรารถนาที่จะให้ท่านสั่งสอน ขวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสียที่จะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้ว แก่ท่าน รักษาหน้าใจท่าน มีความเคารพในท่าน จะไปไหนมาไหนต้องบอกกล่าวท่านก่อน เมื่อท่านอาพาธ ก็เอาใจใส่พยาบาลท่าน ส่วนผู้เป็นพระอุปัชฌาย์และอาจารย์พึงปฏิบัติต่อลูกศิษย์ด้วยการเอาธุระในการศึกษา สงเคราะห์ด้วยบาตรและจีวรตลอดจนทั้งบริวารอื่นๆ ตามสมควรระงับความเสื่อมเสียที่จะเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วแก่ลูกศิษย์ เมื่อลูกศิษย์ไม่สบายก็ดูแลรักษาพยาบาล เป็นการดูแลเอาใจใส่ต่อกันและกันพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ให้พระสงฆ์พึงปฏิบัติต่อกันตามฐานะของแต่ละบุคคลทั้งเป็นหลักการสร้างความเป็นศาสนทายาทที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา

การใช้ข้อวัตร ๑๔ สำหรับการดูแลและรักษาความสะอาดวัดและสถานที่ต่างๆภายในวัดโดยใช้เสนาสนะวัตร วัฏฏวัตร ชันดาฆวัตร และคามิกวัตรต่างเป็นข้อวัตรเหมาะสำหรับการดูแลและรักษาความสะอาดวัดและสถานที่ต่างๆในวัดได้เป็นอย่างดี เพราะวัดและสถานที่ต่างเป็นสถานที่สำคัญที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย และยังเป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชน ผู้สนใจในการกระทำความดีได้มีจิตใจที่ดีในการมาทำบุญเพื่อบำรุงพระพุทธศาสนาและศาสนสถานต่างๆได้มีโอกาสพบกันและร่วมทำบุญด้วยกันรวมสร้างบุญและกุศล สร้างวัฒนธรรมอันดีงาม ดังนั้น การทำความสะอาดวัด ลานวัด และบริเวณต่างๆโดยรอบทำให้มีความสะอาดและเป็นที่น่าชื่นชมแก่พุทธศาสนิกชนผู้มากระทำความบุญตามหลักของพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

จากศึกษาวิเคราะห์ข้อวัตร ๑๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ไทยในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า ข้อวัตร ๑๔ ตามหลักของพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นระเบียบแบบแผนหรือเป็นธรรมเนียมตลอดจนเป็นการปฏิบัติหรือเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อธำรงความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคมพระภิกษุสงฆ์เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นเป็นไปโดยราบรื่น นอกจากนี้แล้วการปฏิบัติตามข้อวัตร ๑๔ ดังกล่าวยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามและทำให้เกิดศรัทธาและปสาทะต่อพระภิกษุสงฆ์และทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงและดำรงอยู่ได้อย่างยาวนาน

^{๑๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๘๓/๒๑๒, ๔๓๒/๕๔๑-๕๔๒.

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

วิทยานิพนธ์เรื่องข้อวัตร ๑๔ ในพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้ศึกษาได้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ๒ ส่วนคือ

๑. ข้อเสนอแนะสำหรับพระสงฆ์ในประเทศ

๑. คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมควรที่จะส่งเสริมให้มีการศึกษาเกี่ยวกับข้อวัตร ๑๔ โดยทำเป็นหนังสือให้กับวัดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจัดส่งไปทั่วประเทศเพื่อให้พระสงฆ์ได้ศึกษาและนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเข้าใจพระธรรมวินัย

๒. คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมควรที่จะส่งเสริมให้มีการจัดการอบรม ณ ชุตถควัตร ๑๓ ข้อวัตร ๑๔ จัดควบคู่กันไปเพื่อให้พระสงฆ์นำเอาหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องไปใช้ในการเจริญสมาธิภาวนาในรูปแบบของมหาเถรสมาคม

๓. พระสงฆ์จะนำเอาหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับข้อวัตร ๑๔ ไปใช้ให้มากกว่านี้เพื่อให้เป็นการลดมานะละทิฏฐิ

๔. พระสงฆ์จะควรที่จะมีการเทศนาธรรมที่เกี่ยวกับข้อวัตร ๑๔ เพื่อเป็นการให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์ด้วยกันและอุบาสก อุบาสิกาเป็นการส่งเสริมและเป็นการรักษาไปในตัว

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับพระสงฆ์ในต่างประเทศ

๑. พระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านนี้สมควรที่จะส่งไปเผยแผ่เทศนาธรรมที่เกี่ยวกับข้อวัตร ๑๔ เพื่อเป็นการให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์ที่อยู่ต่างประเทศด้วยกันและอุบาสก อุบาสิกาเป็นการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒. คณะสงฆ์ต่างประเทศและพระสงฆ์ต่างประเทศสมควรให้มีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบจัดส่งบุคลากรถวายความรู้และให้ความรู้ให้จัดเป็นสถานที่อบรมให้มีความรู้ความกีรยามารยาทเหล่านี้จะเป็นปีละ ๔ - ๕ ครั้งไปเผยแผ่เกี่ยวกับข้อวัตรให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์ที่อยู่ต่างประเทศและคณะสงฆ์ต่างประเทศด้วยกันและเป็นการส่งเสริมอีกทางหนึ่ง

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง“ข้อวัตร ๑๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน” พบว่า ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมซึ่งไม่ใช่ประเด็นหลักในการวิจัยนี้ได้อีก ผู้ศึกษาเสนอหัวข้อ/ประเด็นในการศึกษาที่เกี่ยวกับข้อวัตร ๑๔ ในพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบันในครั้งต่อไปดังนี้

๑. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การปฏิบัติตามเกี่ยวกับข้อวัตร ๑๔ เพื่อเป็นการให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์ในโลกตะวันตก โดยมุ่งศึกษาว่าข้อวัตร ๑๔ ในโลกตะวันตกการปรับเปลี่ยนวัตรอย่างไรเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อม กฎหมาย สังคมและวัฒนธรรม

๒. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การปฏิบัติตามเกี่ยวกับข้อวัตร ๑๔ ของมหายานโดยมุ่งศึกษา มหายานมีการสอนและการปฏิบัติที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการปฏิบัติข้อวัตร ๑๔ เถรวาทหรือไม่ อย่างไร ถ้ามีการสอนแล้วมีคำสอนไว้อย่างไร

๓.ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การปฏิบัติตามเกี่ยวกับข้อวัตร ๑๔ และเพิ่มธุดงค์วัตรปฏิบัติสำหรับกำจัดเพื่อเป็นการขัดเกลากิเลสเพื่อการบรรลุเป้าหมายแบบพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยมุ่งควบคู่กับธุดงค์วัตร มีหรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์สำนักพิมพ์เชียงใหม่ . นวโกวาทฉบับมาตรฐาน . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เชียงใหม่, ๒๕๓๙.

_____ . อนุพุทธประวัติวัตรธรรมชั้นโท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เชียงใหม่, ๒๕๕๑.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙. เล่มที่ ๗, ๑๒, ๑๓, ๒๐

พระเมธีวราภรณ์ . เบญจศีลเบญจธรรมอุดมชีวิตของมนุษย์ . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต) . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีม, ๒๕๓๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) . พจนานุกรมพุทธศาสน์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ . กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้าเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส . วินัยมุข เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒๘ . กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____ . วินัยมุข เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒๘ . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) . หัวใจพระพุทธศาสนา . พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.